

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาการแสดงผลมะโย่ง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

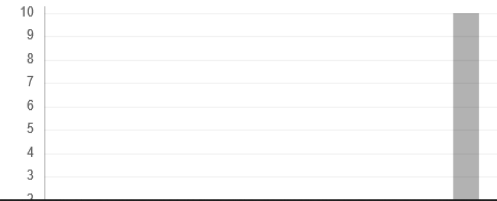
PDF

เผยแพร่แล้ว: มิ.ย. 21, 2022
คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม มะโย่ง วัฒนธรรมท้องถิ่น ชายแดนใต้ ยั่งยืน

ชนรา มุณหมิต
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้อย่างยั่งยืน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกให้ข้อมูลหลัก 30 คน ได้แก่ นักแสดงมะโย่ง ประชาชน ภาคธุรกิจ และเอกชน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และนำเสนอข้อมูลในเชิงการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของการแสดงผลมะโย่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดปัตตานี มีมานานมากกว่า 400 ปี ซึ่งปรากฏหลักฐานเด่นชัดในสมัยราชินีซีอียะ ครองเมืองปัตตานี และยังคงมีการบันทึกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสแหลมมลายู ต่อมาได้แพร่หลายสู่ประชาชนทั่วไป และเป็นการใช้เพื่อความบันเทิงและประกอบพิธีกรรมในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ในขณะที่เดี่ยวยังพบว่าเงื่อนไขของการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้สามารถคงอยู่ยั่งยืนได้แก่ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งสามารถสร้าง และยกระดับเป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่นเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมเพื่อความยั่งยืน

การรับรองคุณภาพ

ได้รับการรับรองคุณภาพจาก TCI
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 - 2567

ระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (ThaiJO)

คู่มือการใช้งานระบบ

สำหรับผู้เขียน

สำหรับผู้ประเมิน

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้ อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาการแสดงมะโย่ง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี¹ เชษฐา มุหะหมัด*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Participation in Promoting Sustainable Local Culture in a Southern Border Province: A Case Study of the Ma Yong Show, Muang District, Pattani Province

Chettha Muhamad*

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 17 November 2020

Revised 27 October 2021

Accepted 19 November 2021

คำสำคัญ

การมีส่วนร่วม

มะโย่ง

วัฒนธรรมท้องถิ่น

ชายแดนใต้

ยั่งยืน

* Corresponding author

E-mail address:

thongho.nsk@hotmail.com

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้อย่างยั่งยืน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 30 คน ได้แก่ นักแสดงมะโย่ง ประชาชน ภาครัฐ และเอกชน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และนำเสนอข้อมูลในเชิงการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของการแสดงมะโย่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดปัตตานี มีมานานมากกว่า 400 ปี ซึ่งปรากฏหลักฐานเด่นชัดในสมัยราชินีฮือฮือยา ครองเมืองปัตตานี และยังคงพบการบันทึกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสแหลมมลายู ต่อมาได้แพร่หลายสู่ประชาชนทั่วไป และเป็นการใช้เพื่อความบันเทิงและประกอบพิธีกรรมในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ในขณะที่เดี่ยวกันยังพบว่าเงื่อนไขของการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้สามารถคงอยู่อันได้แก่ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งสามารถสร้าง และยกระดับเป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่นเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมเพื่อความยั่งยืน

¹ งานวิจัยนี้ได้รับทุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

Keywords:

Participation,
Ma Yong,
Local culture,
Deep South,
Sustainable

Abstract

The research “Participation in Promoting Sustainable Local Culture in a Southern Border Province” was qualitative research using an in-depth interview with 30 informants consisting of Ma Yong performers, people from the public and private sectors. The research used purposive sampling to select the sampling group. Data were analyzed using qualitative content analysis following the research objectives and presented using the descriptive method. The findings revealed that the development of the Ma Yong Show was related to the way of life in local culture in Pattani for more than 400 years. It had clear evidence in the reign of Queen Hiyao, the ruler of Pattani State, and when King Chulalongkorn visited the Malay Peninsula. Later, the Ma Yong show was spread to the general public and performed for entertainment and rituals. The finding also indicated that the conditions in promoting the local culture to be sustainable were as follows: participation in finding problems and causes, participation in planning for development, participation in operating the development plan, participation in sharing mutual benefits, and participation in evaluating. These findings can be used as a guideline for local institutions to sustain this local cultural activity.

1. บทนำ

ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ ซึ่งดำรงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นจนเป็นที่รับรู้ทั่วไป โดยเฉพาะอุปนิสัยใจคอและบุคลิกภาพของคนใต้ที่มีผู้ประมวลไว้ว่า คนใต้เป็นคนพูดจาตอบโต้ ตรงไปตรงมา โผงผาง ไม่ถนอมหน้าใจ หรือรักษามารยาทในการพูดกับคู่สนทนา การเจรจาโต้ตอบเฉียบแหลม ไม่ยอมรับอะไรง่าย ๆ ชอบแสดงตนว่าเป็นคนกว้างขวาง กล้าได้กล้าเสีย รักศักดิ์ศรี และพิทักษ์พวกพ้องเครือญาติ ชอบทำตัวเป็นหัวเรือใหญ่ หรือเป็นนักเลง คำหนึ่งถึงประโยชน์เฉพาะหน้า และเอาตัวรอด รักสนุก ชอบรวมกลุ่ม ผูกพันกับตัวบุคคล รักและผูกพันกับถิ่นกำเนิด (Petchkaew, 1991) ปรากฏการณ์ทางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนภาคใต้ทั้งในอดีตและปัจจุบันล้วนเป็นสิ่งยืนยันให้เห็นถึงคตินิยมของคนใต้ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะคตินิยมเกี่ยวกับการต่อต้านอำนาจรัฐ และคตินิยมความเป็นคนนักเลงที่ได้รับการส่งเสริมสืบทอดมายาวนานหลายชั่วอายุคน

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลต่อชุมชนหมู่บ้านไทยในอดีตที่สามารถดำรงอยู่อย่างมีพลัง และสามารถตอบสนองความต้องการจากภายในชุมชน ซึ่งเกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน มีการเรียนรู้เพื่ออยู่กับธรรมชาติ และสิ่งที่ไม่สามารถหาความจริงหรือคำตอบได้จากธรรมชาติ (Wallipodom, 1995) เป็นสังคมที่มีการอยู่รวมกันภายใต้ทรัพยากร ตลอดจนจะมีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคนกับธรรมชาติและสรรพสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่รวมกันผ่านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ภูมิปัญญา ความรู้ การใช้ภาษา ตลอดจนศิลปะการแสดงที่เป็นเฉพาะถิ่นของชุมชนเอง

ดังนั้นการที่ชุมชนในอดีตสามารถอยู่รวมกันได้อย่างมีพลังและสงบสุขถือเป็นการดำรงอยู่บนฐานความคิดที่สำคัญ คือ การมีความรัก และความเอื้ออาทรต่อกันฉันญาติพี่น้อง บนพื้นฐานการเคารพธรรมชาติ การสืบทอดรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม การใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายสงบ และสันติสุข (Sriaraya, 2005) โดยความเป็นชุมชนที่ยังคงสืบทอดมาไม่แตกสลายสามารถดำรงรักษาส่วนดีงามของมรดกทางสังคมและวัฒนธรรม อันได้แก่ ครอบครัว และชุมชนบนฐานของการช่วยเหลือกันและกัน ความมีน้ำใจต่อกัน การนับถือบรรพบุรุษและขยายมาเป็นเครือข่ายที่มีลักษณะเป็นชุมชนเข้มแข็ง อุดมด้วยน้ำใจไมตรี และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Naksupa, 2002) ทำให้ชุมชนหรือท้องถิ่นอยู่รอดและเติบโตภายใต้วิถีชีวิตที่มีความหลากหลายบนพื้นฐานของการขับเคลื่อน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม การละเล่น โดยเฉพาะศิลปะการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นแบบเฉพาะถิ่นแตกต่างกันออกไป แต่แฝงไว้ซึ่งคุณค่าอันเป็นสิ่งแสดงความรู้สึกเป็นกลุ่มพวกเดียวกันเอาไว้ การสร้างและประสานความสามัคคีต่อกัน รวมถึงการพยายามสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ล้วนเป็นสิ่งหนึ่งของวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าศิลปะการแสดงคือส่วนสำคัญประการหนึ่งของการประสาน สร้าง และรักษาพลังให้ชุมชนท้องถิ่นดำรงอยู่ และสามารถปรับตัวภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในโลกโลกาภิวัตน์

อย่างมีพลัง ท่ามกลางกระแสชุมชนที่กำลังค่อยๆ ถูกผนวกกับแนวคิดในการพัฒนารูปแบบใหม่ที่เน้นด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญเพื่อแสวงหากำไร และการพยายามทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าในกระแสความทันสมัย โดยละทิ้งความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

สภาพดังกล่าวถือเป็นส่วนสำคัญอันเกิดจากผลพวงการพัฒนาที่อยู่บนมิติทางสังคม และวัฒนธรรมภายใต้แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องทุนนิยม แม้กระทั่งจังหวัดชายแดนใต้ที่ยังรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิม และกำลังจะถูกผนวกกับระบบดังกล่าวอย่างแยบยล จนมีหลากหลายองค์กรและหลายหน่วยงานหันกลับมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้อยู่บนฐานของสังคมและวัฒนธรรมฐานราก การแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ โดยพยายามเน้นความสำคัญด้านวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมอันเป็นรากฐานของชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในการแก้ไขปัญหา และเน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ เช่น ภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน อย่างบูรณาการ และเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กลับมาสร้างประโยชน์ อันเป็นฐานทรัพยากรดั้งเดิมของสังคม และวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่น เช่น การนำเอาศิลปะการแสดงมาเป็นสื่อกลางในชุมชน กล่าวกันว่า การแสดงมะโย่งเป็นศิลปะการแสดงละครที่ถูกถ่ายทอดมาอย่างยาวนาน และมีพัฒนาการจนถึงปัจจุบัน โดยระยะแรกเกิดขึ้นในวังของเมืองปัตตานี เมื่อประมาณ 400 ปีมาแล้ว จากนั้นได้แพร่หลายไปยังเมืองกลันตัน ซึ่งคำว่า “มะโย่ง” ยังไม่มีใครทราบความหมายทางภาษา หรือรากคำที่แน่ชัด บางคนสันนิษฐานมาจากคำว่า “มัคฮีฮียง” (Mak-Hiang) แปลว่า เจ้าแม่โพสพ เนื่องจากเมื่อครั้งอดีต นิยมจัดขึ้นหลังจากการทำขวัญข้าวของชาวมลายู โดยมีหมอผีเป็นผู้ทรงวิญญานเจ้าแม่โพสพเพื่อขอความสวัสดิ์มงคลมาสู่ชาวบ้าน และชาวนา ขณะเดียวกันมีการร้องรำวงสรวงภายหลังจึงกลายเป็นละครประเภทหนึ่งที่ได้รับการสืบทอดมา

โดยการแสดงมะโย่งในอดีตจะมีลักษณะคล้ายละครในสมัยอยุธยา ซึ่งเริ่มต้นจากในวังหรือบ้านขุนนาง ลักษณะการแสดงคล้ายๆ นาฏศิลป์ชาว ผู้แสดงแต่งกายแปลกๆ และน่าดู ส่วนใหญ่จะจัดแสดงในงานเพื่อให้อาคันตุกะได้ชื่นชมภายในโรงหรือเวทีแสดง สมัยโบราณมะโย่งเป็นที่นิยมในชนชั้นสูงของมลายู การแสดงครั้งหนึ่งๆ ใช้เวลาระหว่าง 4-7 คืน จัดแสดงภายในวัง โดยเฉพาะห้องโถง โรงแสดงมะโย่งจะมีชื่อเรียกว่า ปากง (Pagong) โดยปลูกกลางลานอย่างง่าย ๆ ไม่ยกพื้นแต่อย่างใด ผู้แสดงนั่งบนเสื่อ ถ้าเป็นที่นั่งเปาะโย่งหรือมะโย่งเรียกว่า บาไล (Balai) สมัยโบราณมักมีมะโย่งแข่งขันกันปีละครั้ง โดยที่มักคิดว่าฝ่ายชนะต้องร้องรำ และตกลงใจเส้นได้ถึงใจ คณะมะโย่งที่ชนะเลิศจะได้สมญาว่า “มะโย่งรายา” คือมะโย่งอยู่ในความอุปถัมภ์ของเจ้าเมือง (Ruengnarong, 1976) ซึ่งศิลปะการแสดงดังกล่าวถูกถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น และได้ถูกนำมาเผยแพร่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ในปัจจุบันกลับเริ่มลดลงตามกระแสการเข้ามาของค่านิยมสมัยใหม่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Wanphet (2019) ที่ศึกษาโนราแขกคณะผ่อง

พี่น้อง จังหวัดนราธิวาส เนื่องจากเป็นการแสดงที่ผสมผสานพิธีกรรม ความเชื่อ นาฏศิลป์ และดนตรีเข้าด้วยกันระหว่างมโนราห์และมโหรีที่กำลังสูญหายไปเช่นเดียวกัน

จากการรวบรวมในประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งในการศึกษาซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม และชุมชนท้องถิ่นของมุสลิมที่หาดูได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเลือกบริบทพื้นที่จำเพาะจังหวัดปัตตานี เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวยังคงดำรง และรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านของมุสลิม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของภาคใต้ และขบวนการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งกำลังถูกเบียดขับภายใต้การพัฒนากระแสหลักหรือยุคโลกาภิวัตน์อย่างเด่นชัด การที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และเข้าร่วมสังเกตการณ์ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมดังกล่าวไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ เอกชน ประชาชนในพื้นที่ จนนำไปสู่การส่งเสริมเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยมิให้วัฒนธรรมเหล่านี้สูญหายและอยู่คู่กับวัฒนธรรมท้องถิ่น และสังคมไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของการแสดงมโหรีที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในกระบวนการส่งเสริม และสร้างองค์ความรู้แก่ท้องถิ่น เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

3. แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเป็นวัฒนธรรมและเป็นความรู้ที่ได้สะสม จากการปฏิบัติจริงในห้องทดลองของสังคม เป็นความรู้ดั้งเดิมที่ถูกค้นพบมีการทดลองใช้ แก้ไขดัดแปลง จนเป็นองค์ความรู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตและถ่ายทอดสืบต่อกันมา ภูมิปัญญาไทยเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาที่คนไทยทุกคนควรรู้ ควรศึกษา ปรับปรุงและพัฒนาใช้เพื่ออนาคตแห่งการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์จากชีวิตและสังคมในท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับการบูรณาการในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดสะสมกันมาเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับคดี ความคิด ความเชื่อ และหลักการพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสม และถ่ายทอดกันมา ภูมิปัญญาที่เป็นเรื่องของศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาที่เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การค้นคว้าวิจัย เก็บรวบรวม

ข้อมูล อนุรักษ์ ตระหนักถึงคุณค่า ฟื้นฟู และให้ความสำคัญ การพัฒนาและปรับปรุงภูมิปัญญา ให้เหมาะสมกับยุคสมัย การถ่ายทอดให้แก่คนในสังคมได้รับรู้และเกิดความเข้าใจ การตระหนัก ในคุณค่า การส่งเสริมกิจกรรมและพัฒนาให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา และการเผยแพร่ แลกเปลี่ยน (Kuisakhon, 2004; Sampetch, 2004; Wasi, 1998) ดังนั้นการนำแนวคิดเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการแสดงมะโย่งมาอธิบายการดำรงชีวิต เอกลักษณ์ของคนได้ ลักษณะ การดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ ศิลปะ ซึ่งมีการสอดแทรกประเด็นที่หลากหลายเป็นสถานที่รวมกลุ่ม ของผู้คนในการเข้ามารับชม และการแสดงมะโย่งยังมีกระบวนการในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ดังกล่าวมาตั้งแต่บรรพบุรุษอย่างยาวนาน

3.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความเป็นชุมชนท้องถิ่น

แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นแนวความคิดในทางสังคมศาสตร์ที่เริ่ม ปฏิเสธความหมายแบบตายตัวและไม่เปลี่ยนแปลง มนุษย์เป็นผู้กำหนดความหมายและสร้าง กฎเกณฑ์ที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดพฤติกรรมและชีวิตทางสังคม (Kanchanaphan, 1996) สอดคล้อง กับ Setso (1985) ได้กล่าวว่าทุกคนพยายามที่จะให้คำจำกัดความที่เหมาะสมและพยายามหา เหตุผลมาประกอบให้เห็นเด่นชัดตามประสบการณ์ของชุมชนนั้นเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ในขณะที่ Srisantisuk (1991) ได้กล่าวว่าชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลที่ตั้งอยู่เป็นที่เป็นที่ทางมีขอบเขตอันเดียวกัน พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีความสนใจร่วมกันและมีวัฒนธรรมร่วมกัน ส่วน Wasi (1998) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่า หมายถึง คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เอื้ออาทรต่อกัน พยายามทำอะไรร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน มีการจัดการ และความต่อเนื่อง ซึ่งต่างกับ Kaewha (2000) ได้ให้คำจำกัดความว่า ความเป็นชุมชนไม่ได้จำกัดอยู่ในเฉพาะในขอบเขตของหมู่บ้าน หากแต่ ความเป็นชุมชนหมายถึงลักษณะเครือข่ายของความสัมพันธ์บนพื้นฐานเครือญาติ หรือในงาน การศึกษาทางด้านชุมชนท่าเกวียนของ Santasombat (1996) ที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการปิดล้อม ชุมชนของวัฒนธรรมอุตสาหกรรมที่พยายามแย่งชิงทรัพย์สินส่วนรวมที่ชุมชนเคยจัดการ และ ดูแลรักษาที่อยู่บนพื้นฐาน “สิทธิชุมชน” ซึ่งในกรณีของชุมชนท่าเกวียนสามารถปรับตัวและผลิต ความเป็นชุมชนขึ้นมาใหม่ได้ จะเห็นได้จากอุดมการณ์อำนาจและความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีทั้ง ความกลมกลืน ความขัดแย้งและปรากฏอยู่ในหน่วยที่มีขอบเขตหลายระดับ ตั้งแต่ครอบครัว หมู่บ้าน ท้องถิ่น ตลอดจนเครือข่ายที่กว้างขวางซึ่งอาจซ้อนทับกันอยู่ (Kanchanaphan, 1996) สอดคล้อง กับ Walaisathien et al. (2000) กล่าวถึงความเป็นชุมชนมิได้มีเพียงหน่วยเดียว หากแต่เป็น สายใยของความสัมพันธ์และมีเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกันอยู่ สอดคล้องกับการศึกษา ของ Kaewthep (1995) ได้มองว่าชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะกายภาพหรือขึ้นอยู่กับตัวคนเท่านั้น แต่ปัจจัยที่ค่อนข้างชี้ขาดความเป็นชุมชน คือ “ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่อคนในชุมชน” มีความสัมพันธ์แบบประสานสอดคล้องกลมกลืนกันตั้งแต่ระดับครอบครัว ไปสู่ระดับเครือญาติจนถึงระดับ หมู่บ้านและระดับเกินหมู่บ้าน เมื่อพิจารณาถึงการแสดงมะโย่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้ง

การใช้ภาษา การถ่ายทอดวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ ทรัพยากรของท้องถิ่น และอีกหลากหลายประเด็น ซึ่งในปัจจุบันการแสดงออกเหล่านี้ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของการปรับตัว เพื่อให้เข้ากับสภาพสังคม วัฒนธรรมในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

3.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) คือ ผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลงจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติในการร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาและติดตามการปฏิบัติงาน (Roopngam, 2002) สอดคล้องกับ Bunchu (1984) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมได้โดยสะดวกและดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ ส่วน Office of the National Village and Urban Community Fund, the Office of the Rajabhat Institute Council and the University Bureau (2003) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนา การรับประโยชน์ และควบคุมประเมินผลโครงการ ในขณะที่ Chongwutwet (1984) ได้สรุปการมีส่วนร่วม เป็นการกระทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม และเกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม สอดคล้องกับ Pattanapongsa (2004) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า คือ การตัดสินใจ เข้าร่วมที่เป็นไปอย่างมีอิสรภาพตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ ซึ่ง Nilpani and Thanaphongsathorn (1989) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบท ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย โดยที่ Mingmaneeakin (1988) ได้สรุปว่า การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและเต็มที่ของกลุ่มบุคคล และทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

สำหรับ Puangngam (2002) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมีส่วนร่วม ในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ส่วน Educational Standards Office, Office of Rajabhat Institutes Council, Ministry of Education, Educational Standards Office and Ministry of University Affairs (2002) กล่าวถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วม คือ ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชน ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา ในขณะที่ King Prajadhipok's Institute (2002) กล่าวถึงกระบวนการการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วม ในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ส่วนหลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน หลักการขจัดความขัดแย้ง หลักการสร้างอุดมการณ์และ

กำลังใจ ในการปฏิบัติงาน หลักการให้การศึกษาอบรมอย่างต่อเนื่อง หลักการทำงานเป็นทีม และหลักการสร้างพลังชุมชน (Nilpani & Thanaphongsathorn, 1989)

3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับมะโย่ง

ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการศึกษา โดยที่ Boonchanpet (2001) ศึกษาเรื่อง นาฏศิลป์พื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ มะโย่ง สีละ ร่องเง็ง ร่องเง็งตันหยง ชัมเปง และดาระ ซึ่งมะโย่งจะมีบุคคลในคณะมากที่สุดประมาณ 20 คน มีทั้งตัวแสดงในเรื่องและนักดนตรี ส่วนการแสดงอื่นๆ มีผู้แสดงเป็นคู่ๆ และนักดนตรี จำนวน 4-6 คน การแต่งกายแตกต่างกันไปตามการแสดงแต่ละประเภท แต่มีลักษณะร่วม คือ แต่งกายแบบชาวมลายูและโอกาสในการแสดงในงานรื่นเริงทั่วไปและแสดงประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ สอดคล้องกับ Limkarnchanapong (2000) ทำการศึกษาประวัติ องค์ประกอบ วิธีการแสดงและทำรำเบิกโรงมะโย่งของดนตรีคณะศรีปัตตานี พบว่า มะโย่งเป็นละครอย่างหนึ่งของชาวไทยมุสลิม ผสมผสานพิธีกรรม ความเชื่อ นาฏยศิลป์และดนตรีเข้าด้วยกัน ผู้แสดงส่วนมากเป็นผู้หญิง ยกเว้นตัวตลก นักแสดงประกอบไปด้วย พระเอก เรียกว่า "เปาะโย่ง" นางเอก เรียกว่า "มะโย่ง" ตลก เรียกว่า "ปือรันมุดอ และปือรันดูอ" พี่เลี้ยงหรือสาวใช้เรียกว่า "เมาะอินัง หรือหะมะสนิ" ใช้ภาษามลายูถิ่นปัตตานีในการแสดง มีวัตถุประสงค์ในการแสดงคือ เพื่อประกอบพิธีกรรมเพื่อความบันเทิง และเพื่อการสาธิต ในขณะที่ Culture of Pattani Province (2008) พบว่า บทบาทของมะโย่งในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นศิลปะการแสดงที่มีคุณค่าแฝงไว้ด้วยความเชื่อแบบพราหมณ์ ฮินดู และพุทธ แม้ว่าจะเป็นที่นิยมของชาวมลายูมาเป็นเวลานาน แต่ปัจจุบันนี้กลับได้รับความนิยมน้อยลงเมื่อมีการศึกษาหลักศาสนาอิสลามมาเกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงมีความพยายามในการปรับปรุงการแสดงเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ พื้นฟูการแสดงมะโย่ง อาทิเช่น การประยุกต์ปรับเปลี่ยนการแสดงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม การบรรจุในบทเรียน และหลักสูตรท้องถิ่น

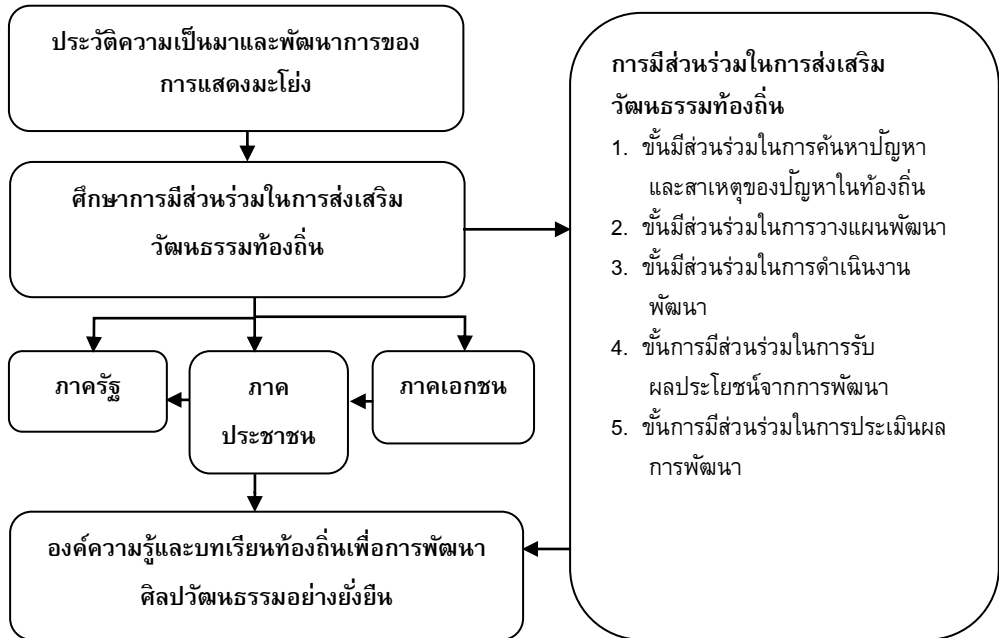
ดังนั้นในการศึกษาดังกล่าวมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการวางแผน การพัฒนาและดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมการแสดงมะโย่งของมุสลิมอย่างยั่งยืนต่อไป

3.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาการแสดงมะโย่ง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มีแผนภาพกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยภาคสนามที่ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบในพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวยังคงดำรงและรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านมโหรี ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่กำลังถูกเบียดขับภายใต้การพัฒนาระยะหลักหรือยุคโลกาภิวัตน์อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และเข้าร่วมสังเกตการณ์ จึงมีความสนใจที่จะศึกษามีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ โดยมีให้วัฒนธรรมเหล่านี้สูญหายและอยู่คู่กับวัฒนธรรมท้องถิ่น และสังคมไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

4.1 ประชากรเป้าหมายในการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.1.1 กลุ่มประชาชนที่ทำการแสดงมะโย่ง จำนวน 1 กลุ่ม โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงมะโย่ง ประวัติศาสตร์การแสดง รวมถึงคติชนวิทยา พัฒนาการการแสดงมะโย่งตั้งแต่อดีตและปัจจุบัน รวมถึงการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ เพื่อการดำรงอยู่ในปัจจุบัน

4.1.2 กลุ่มภาคประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม รวมถึงประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ บริบททั่วไปของพื้นที่ภาคสนาม

4.1.3 กลุ่มภาครัฐ เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้การแสดงมะโย่ง โดยภาครัฐจะประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมวัฒนธรรม จังหวัดและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการออกงานเผยแพร่ตามสถานที่สำคัญ ๆ

4.1.4 กลุ่มภาคเอกชน โดยการเลือกแบบเจาะจง โดยการเลือกภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงและส่งเสริมศิลปะการแสดงมะโย่ง เช่น การออกงานเพื่อเผยแพร่

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล ดังนี้

4.2.1 การศึกษาพัฒนาการของการแสดงมะโย่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ ผู้วิจัยใช้วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยศึกษาและค้นคว้าพร้อมทั้งรวบรวมข้อมูล และประมวลข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงมะโย่ง ในจังหวัดปัตตานี ซึ่งได้แบ่งพัฒนาการของการแสดงมะโย่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1) พัฒนาการการแสดงมะโย่งในสมัยปัตตานีเป็นรัฐมลายู (ก่อน พ.ศ. 2500) ช่วงที่ 2) พัฒนาการของการแสดงมะโย่งในช่วงปี พ.ศ. 2500 ถึงปี พ.ศ. 2559 และช่วงที่ 3) พัฒนาการของการแสดงมะโย่งในช่วงปี พ.ศ. 2560 และเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

2) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นพัฒนาการดังกล่าวจะทำให้ทราบถึงประวัติการแสดง ลักษณะของการแสดง รวมถึงข้อมูลท้องถิ่น การลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านผู้แสดงมะโย่ง ประชาชนภาครัฐ และเอกชนแต่ละกลุ่มและนำข้อมูลทั้ง 2 ส่วน มาวิเคราะห์ให้เห็นพัฒนาการของการแสดงมะโย่งจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

4.2.2 การมีส่วนร่วมในกระบวนการส่งเสริมและสร้างองค์ความรู้ในการแสดงมะโย่ง ให้สามารถดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

1) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ได้แก่ ผู้แสดงซึ่งเป็นคนถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้รับชมการแสดงมะโย่งประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แนวการสัมภาษณ์แบบกว้างในประเด็นการมีส่วนร่วม พร้อมจดบันทึกข้อมูล และทำการบันทึกเสียงเพื่อเป็นการเก็บข้อมูล

2) ผู้วิจัยใช้การดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและการนำไปใช้อย่างเป็นระบบ ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกับผู้ให้ข้อมูลในแต่ละกลุ่ม ได้แก่ ภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน นำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำไปจัดประชุมเพื่อหาข้อสรุป

3) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มครั้งสุดท้ายเพื่อเสนอข้อมูลในแต่ละกลุ่ม กลุ่มภาคประชาชนในพื้นที่ รวมถึงภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อให้ได้ข้อมูลในแต่ละกลุ่ม และเชื่อมโยงข้อมูลการมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน

4) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อนำมาพัฒนาเป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการแสดงมโนทัศน์ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น พร้อมการนำเสนอแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันกับผู้แสดงและประชาชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่เป้าหมายเพื่อนำไปสู่การรวบรวมเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นและถ่ายทอดความรู้กับประชาชน เด็กและเยาวชนในสถาบันการศึกษา เพื่อให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาการแสดงมโนทัศน์ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ โดยการจำแนกข้อมูลแต่ละกลุ่มตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยวางไว้ และหลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมมาวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์และการนำเสนอข้อมูลในเชิงการพรรณนา

5. ผลการศึกษา

5.1 พัฒนาการของการแสดงมโนทัศน์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้

ข้อค้นพบในด้านพัฒนาการของการแสดงมโนทัศน์ในสมัยปัตตานีเป็นรัฐมลายู (ก่อน พ.ศ. 2550) (Ruengnarong, 1976) พบว่า การแสดงมโนทัศน์ในปัตตานีมีมานานมากกว่า 400 ปี ซึ่งปรากฏหลักฐานเด่นชัดในสมัยราชธานีเยาครองเมืองปัตตานี สมัยนั้นมโนทัศน์มักนิยมดูในหมู่ชนชั้นสูงโดยใช้สถานที่แสดงในวังหรือบ้านขุนนาง ในการแสดงใช้ระยะเวลาจนถึง 4-7 คืน แต่ละคืนจะเลิกแสดงก็ต่อเมื่อรายรับสั่งให้ยุติ อีกทั้งการแสดงเพื่อความบันเทิงต้อนรับบุคคลสำคัญในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสแหลมมลายูได้ปรากฏหลักฐานในพิธีต้อนรับพระองค์โดยการแสดงมโนทัศน์ในเมืองปัตตานี ซึ่งทรงบันทึกไว้ในหนังสือพระราชหัตถเลขาเรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู อาจกล่าวได้ว่า การแสดงมโนทัศน์ในจังหวัดปัตตานีน่าจะเริ่มปรากฏในราชสำนักก่อนในรูปแบบความบันเทิงเป็นที่นิยมขึ้นชอบในราชสำนัก

และได้รับการอุปถัมภ์จากผู้ครองเมือง ต่อมาได้แพร่หลายสู่ระดับประชาชนทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันเริ่มมีการปรับตัวอีกครั้งเมื่อเชื่อมโยงไปยังประเด็นของความขัดแย้งทางความเชื่อในศาสนาอิสลาม ส่งผลต่อความนิยมและพัฒนาการด้านการแสดง ซึ่งจำเป็นต้องตัดบางส่วนของที่เกี่ยวกับศาสนาออกไป และเพิ่มบทเพลงเพิ่มความสนุกสนานเพิ่มขึ้น

พัฒนาการของการแสดงมะโย่งในช่วงปี พ.ศ. 2500 - ปี พ.ศ. 2559 การแสดงมะโย่งในสมัยก่อนปี พ.ศ. 2500 ได้รับความนิยมมากมีผู้คนติดต่อให้ไปแสดงตามงานบุญงานรื่นเริงต่าง ๆ แม้แต่ช่วงปี พ.ศ. 2509-2514 คนในชุมชนต่างชื่นชอบการแสดงมะโย่ง ถือเป็นจุดนัดพบของหนุ่มสาวซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการแต่งงาน แต่หลังจากปี พ.ศ. 2517 การแสดงมะโย่งเริ่มลดลงเนื่องจากการแสดงบางอย่างที่ขัดต่อหลักศาสนา และประกอบกับการเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ นำไปสู่เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

พัฒนาการของการแสดงมะโย่งในช่วงปี พ.ศ. 2560 และเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน หลังจาก พ.ศ. 2560 เป็นต้นมาการแสดงมะโย่งเริ่มลดลงตามลำดับ ซึ่งมีเงื่อนไขสำคัญคือ สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า ทำให้คณะมะโย่งได้รับการแสดงให้สอดคล้องตามยุคสมัย บางส่วนก็หายไปตามกาลเวลาประกอบกับเหตุการณ์ความไม่สงบ ดังนั้นประการที่สำคัญคือ การพยายามสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเพื่อให้การแสดงดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ดังแผนภาพที่ 2 การแสดงมะโย่งในอดีต ดังนี้

ภาพที่ 2

การแสดงมะโย่งในอดีต

Noted. From *The Southern Thai Cultural Encyclopedia, Volume 12, Phagavata – Mueang Phra Wiang*, by The Thai Cultural Encyclopedia Foundation of The Siam Commercial Bank, 1999, The Thai Cultural Encyclopedia Foundation of The Siam Commercial Bank.

5.2 การมีส่วนร่วมในกระบวนการส่งเสริมและสร้างองค์ความรู้แก่ท้องถิ่น เพื่อ ดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้ อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาการแสดงมะโย่ง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการส่งเสริม การแสดงมะโย่ง ดังนี้

**ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการแสดงมะโย่งเพื่อให้อาจดำรงอยู่
ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น** พบว่า ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์การแสดง
มะโย่งจากการลงพื้นที่การจัดประชุมผู้นำชุมชนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน คณะกรรมการชุมชน กลุ่มครู
นักเรียนโรงเรียนระดับประถมเพื่อร่วมกันเรียนรู้วัฒนธรรมที่สำคัญ และจัดบันทึกเพื่อเป็นฐานข้อมูล
สำคัญสำหรับการวางแผนดำเนินงาน และมีการประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลทำให้ชุมชนได้เรียนรู้
ถึงความสำคัญของการแสดงมะโย่ง และการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถเชื่อมโยงของวิถีชีวิต
ชุมชนวัฒนธรรมท้องถิ่นในอดีต และที่สำคัญคือ การได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และสร้างแนวทาง
ในการอนุรักษ์ร่วมกัน นอกจากนี้การสร้างชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของคนกลุ่มต่าง ๆ
ทั้งคนในชุมชนและผู้สนใจจากภายนอก ก่อให้เกิดการบูรณาการพัฒนาในด้านอื่น ๆ อย่างกลมกลืน
ทั้งด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม โดยมีแกนนำชาวบ้าน รวมทั้งกลุ่มครูและ
นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเข้าร่วมเรียนรู้กับชุมชน และร่วมกันส่งเสริม
ทำให้เกิดแกนนำเพื่อการรักษาวัฒนธรรมขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน คอยเป็นพลังผลักดันในการ
ดำเนินงานและเผยแพร่ข้อมูล ความรู้ทั้งภายในชุมชนของตน และกลุ่มบุคคลจากภายนอกพื้นที่
ที่เข้ามาศึกษาดูงานในอนาคต

**ภาครัฐกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการแสดงมะโย่งเพื่อให้อาจดำรงอยู่
ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น** พบว่า ภาครัฐเริ่มต้นด้วยการพยายามสร้างกิจกรรมอนุรักษ์และ
ส่งเสริมให้เห็นถึงคุณค่าสามารถดำเนินการร่วมกันหลายหน่วยงานเป็นการทำงานเชิงบูรณาการ
โดยร่วมกันค้นหากรรมวิธีในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นเกี่ยวกับการแสดง จนได้
ข้อตกลงเบื้องต้น โดยให้คณะกรรมการแสดงและชุมชนมีส่วนร่วมในการเปิดเวทีสร้างความรู้ ความ
เข้าใจ การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการแสดงมะโย่ง และสามารถกำหนดเพื่อ
สร้างระบบการจัดการวัฒนธรรมให้ยั่งยืน อีกทั้งยังมีกิจกรรมตัวและการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม
ศิลปะการแสดงมะโย่ง โดยสามารถนำร่องไปยังโรงเรียนและหน่วยงานทางราชการต่าง ๆ ที่คอย
สนับสนุน ส่งเสริมซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดการถ่ายทอดและมีข้อตกลงร่วมกันในการส่งเสริม
การให้ความรู้กับเยาวชนและชุมชน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น การแสดง และ
การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การฟื้นฟูและการเชื่อมโยงไปยังเครือข่ายอื่น ๆ
นอกพื้นที่ยังมีการแสดงหรือคณะต่าง ๆ เพื่อให้เยาวชนและภาคสังคมใช้เป็นเครื่องมือในการ

เข้าถึงการศึกษา อีกทั้งยังเป็นการร่วมกันสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงมะโย่งอย่างเป็นระบบในพื้นที่ภาคใต้อย่างยั่งยืนเพื่อสืบทอดไปสู่รุ่นลูกหลาน

ภาคเอกชนกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการแสดงมะโย่งเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า ภาคเอกชนมีความสำคัญในเชิงของการประชาสัมพันธ์ การแสดง มีส่วนร่วมในการผลักดันให้เกิดแนวคิดการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เนื่องจากเล็งเห็นถึงคุณค่าของศิลปะการแสดงในท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ ทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด ถือว่าการถ่าย มีส่วนร่วมในการทอดความรู้สู่ประชาชน มีการจัดเวทีอบรม นอกจากนี้ยังมีการเชิญวิทยากร และนักวิชาการที่มีความรู้เฉพาะทางมาจัดระบบในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาศักยภาพ และการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยได้อย่างสอดคล้องเช่น การเชิญคณะมะโย่งมาให้ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์พัฒนาการการแสดงและความเชื่อต่างๆ ในอดีต เพื่อให้เกิดความหลากหลายและได้รับความสนใจมากขึ้น ต่อมาเริ่มขยายเครือข่ายกลุ่มการแสดง อื่นๆ นอกพื้นที่ โดยใช้เป็นกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และปรับใช้ในการทำงานและส่งเสริมการจัดการกลุ่มอย่างเหมาะสม จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลทั้งภาคชุมชน ภาครัฐ และเอกชน ซึ่งสามารถนำแนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการแสดงมะโย่งมาปรับใช้เพื่อให้เกิดการแสดงมะโย่งซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้คงอยู่จนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลทั้งภาคชุมชน ภาครัฐ และเอกชน ซึ่งสามารถนำแนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการแสดงมะโย่งมาปรับใช้เพื่อให้เกิดการแสดงมะโย่งซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้คงอยู่ สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวทางการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการแสดง พบว่า การค้นหาและสาเหตุของปัญหาของการแสดงอันเกิดจากสาเหตุที่สำคัญหลายประการ ประการแรก คือ เยาวชนรุ่นหลังไม่ค่อยให้ความสนใจ ประการที่สอง คือ ขาดการสืบทอด ประการที่สาม คือ ขาดการปรับตัวในการแสดงให้ทันสมัยขึ้น ประการสุดท้าย คือ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลักการศาสนา แนวทางการมีส่วนร่วม คือ การปรับการแสดงให้มีความหลากหลายขึ้น โดยการเพิ่มบทเพลงให้เกิดความสนุกสนาน ในขณะที่เดียวกันรูปแบบการแสดงพยายามสะท้อนถึงสภาพปัญหาในท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเป็นการดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น และเน้นการสืบทอด ดังคำสัมภาษณ์ว่า *“มีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหาผ่านการปรับการแสดงและพยายามสืบทอดการแสดงมะโย่งให้คนรุ่นต่อๆ ไปได้เห็น”* (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ B, การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2559) ในขณะเดียวกันการปรับตัวด้านการแสดงโดยเดินทางไปแสดงในสถานที่ต่างๆ อีกทั้งยังมีหน่วยงานช่วยสนับสนุนเพื่อการแสดงมะโย่งสามารถส่งต่อมายังคนรุ่นหลัง และการพยายามตัด บางส่วนที่ขัดต่อหลักความเชื่อทางศาสนาเพื่อการดำรงอยู่ของมะโย่ง

แนวทางการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา พบว่า ทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน ร่วมวางแผน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนเชิงนโยบาย เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

ปัตตานี เป็นแกนหลักในการจัดการแสดง ภาคเอกชนที่เข้ามาพัฒนาให้การแสดงมะโย่งให้เป็นที่รู้จักและแพร่หลายทั่วไป โดยไม่กระจุกตัวอยู่แค่ 3 จังหวัดภาคใต้ ผ่านบทบาทวัฒนธรรมของจังหวัด การวางแผนเพื่อปรับประยุกต์การแต่งกายให้ดูทันสมัย ตลอดจนปรับปรุงการแสดงให้สามารถประชาสัมพันธ์เรื่องราวของชุมชน เพื่อสามารถดำรงอยู่ได้ในอนาคต ดังคำสัมภาษณ์ว่า “ต้องมีการวางแผนและการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ A, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 ตุลาคม 2559) พร้อมทั้งปรับบทบาทโครงการของการแสดงให้ทันสมัยเพื่อดึงดูดให้คนในท้องถิ่นและใกล้เคียงสนใจเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันก็เพิ่มการแสดงที่สะท้อนสภาพสังคมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ผ่านวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ และเกี่ยวกับเหตุการณ์ความไม่สงบอาจจะทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นและอาจจะมีความนิยมเพิ่มขึ้นเช่นกัน

แนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา พบว่า จากการประชุมกลุ่มเพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนการดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จากการศึกษาคณะที่ศึกษาพบว่า การพัฒนาของการแสดงมะโย่งเป็นส่วนสำคัญในการดำรงอยู่โดยมีหน่วยงานภาครัฐ (อบต.เตระบอน) ที่เข้ามาสนับสนุนในการพัฒนาชุดการแสดง ดังคำสัมภาษณ์ว่า “การเปิดโอกาสให้สะท้อนความจริง และมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ผ่านเนื้อเรื่อง ช่วยลดความขัดแย้ง และความรุนแรงในท้องถิ่นได้ ในปัจจุบันมี อบต. เข้ามาสนับสนุนพอสมควรในการเผยแพร่” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ A, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 ตุลาคม 2559; ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 ตุลาคม 2559) อีกทั้งยังพัฒนาเนื้อหาในการแสดงเพื่อสะท้อนสังคมและท้องถิ่น การพัฒนารูปแบบการแสดงให้ดูเป็นที่สนใจ การปรับ และพัฒนาบทละครให้ทันสมัยมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็พยายามเพิ่มบทบาทต่าง ๆ ในสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วม เช่น ประชาชนในชุมชน และหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนเพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่เด็ก ๆ จะได้มีความรู้ และความทรงจำเกี่ยวกับศิลปะแขนงนี้

แนวทางการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา พบว่า จากการประชุมกลุ่มเพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ อีกทั้งยังเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัวและชุมชน ได้แก่ การเก็บ การทำพิธีกรรมต่าง ๆ ในขณะเดียวกันมะโย่งมีส่วนช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเรียนหนังสือ และในอีกแง่มุมหนึ่งยังถือเป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นต่อไปจะได้ศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรม ในอีกมุมหนึ่ง คือ การสะท้อนถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ และใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ดังคำสัมภาษณ์ว่า “ช่วยให้คนในครอบครัวได้เรียนหนังสือ และถือเป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นต่อไปจะได้ศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ B, การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2559) ซึ่งสามารถทำให้คนรุ่นหลังได้รำลึกถึงและเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน อีกทั้งชุมชนยังมีชื่อเสียงและมีรายได้มากขึ้น

ขณะเดียวกันยังสะท้อนถึงการถ่ายทอดวิถีวัฒนธรรมผ่านรุ่นสู่รุ่น โดยมีการสนับสนุนของหน่วยงานรัฐ เอกชนและท้องถิ่นก็ได้รับผลประโยชน์ ถือเป็นตำรานอกห้องเรียนที่พบไม่บ่อยนัก อีกทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมต่างถิ่น สุดท้ายในเชิงพื้นที่ที่จะได้รับผลประโยชน์จากการสร้างอาชีพ การเสริมรายได้ของชุมชนด้วยเช่นกัน การก่อสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน และสัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานความรู้ทางภูมิปัญญา ในขณะเดียวกันเชิงพื้นที่ที่สามารถเปิดมุมมองในแง่มุมทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน สุดท้ายการสนับสนุนจากภาครัฐก็เป็นส่วนสำคัญที่จะดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่น และเป็นแหล่งเรียนรู้สืบต่อไปในอนาคต

แนวทางการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา พบว่า การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และคณะกรรมการแสดงมะโย่ง ถือเป็นการพัฒนาต่อยอด ดังคำสัมภาษณ์ว่า “ต้องไม่หยุดการต่อยอดและการพัฒนาการแสดงมะโย่ง หารูปแบบหรือสิ่งใหม่ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนอยู่เสมอ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ D, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 ตุลาคม 2559) และประการสำคัญ คือ ถ้านำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาผนวกกับระบบการศึกษาโดยเฉพาะโรงเรียน การปลูกฝังความรัก และความหวงแหนวัฒนธรรมท้องถิ่นให้อยู่ในความทรงจำ ในแง่วัฒนธรรมการใช้ประวัติศาสตร์เป็นตัวเล่าเรื่องวิถีดำรงชีวิต แต่จะยั่งยืนหรือไม่ต้องมืองคางพวยที่หลากหลายเข้ามาสนับสนุนต่อไป

การสร้างองค์ความรู้แก่ท้องถิ่นเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จากการลงพื้นที่เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมะโย่ง และเชื่อมโยงไปยังท้องถิ่นเพื่อเป็นประโยชน์ในแง่มุมทางประวัติศาสตร์ การสัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานขององค์ความรู้ทางภูมิปัญญา ในขณะเดียวกันยังเป็นการสร้างองค์ความรู้และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ผ่านสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์จากการรวบรวมข้อมูล พบว่า 1) สถาบันการศึกษาได้นำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ อันได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่ได้จัดให้มีการส่งเสริม และเป็นการนำความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงและพัฒนากการต่างๆ ของการแสดงมะโย่งไปปรับใช้ในงานต่างๆ ของโรงเรียน ดังคำสัมภาษณ์ว่า “รักษาต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่านี้ไว้ผ่านโรงเรียน สถาบันการศึกษาหรือมหาวิทยาลัยก็มีการนำความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงมะโย่งไปถ่ายทอดต่อไป” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ A, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 ตุลาคม 2559) อีกทั้งยังเป็นการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น ในสถาบันการศึกษาที่ยังมีการถ่ายทอดและมีการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยคณะมะโย่งจะได้รับการติดต่อจากทางโรงเรียนเพื่อจัดการแสดง ซึ่งสามารถถ่ายทอดให้แก่นักเรียน และเป็นที่ยอมรับอย่างยิ่ง ที่สำคัญคือ การได้ถ่ายทอดและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืนเพื่อการสร้างคนรุ่นหลังให้สามารถเรียนรู้และเข้าใจ ซึ่งในปัจจุบันมีความพยายามจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อบูรณาการกับการเรียนการสอนเชิงประวัติศาสตร์ผ่านหน่วยงานของรัฐในจังหวัดปัตตานีและพื้นที่ใกล้เคียง 2) หน่วยงานภาครัฐ อันได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี ได้นำองค์ความรู้ไปใช้โดย

ได้จัดเป็นแหล่งค้นคว้าหาข้อมูลทางด้านศิลปะการแสดงมะโย่งในจังหวัดปัตตานี และเป็นการถอดบทเรียนโดยมีสถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและการจัดทำเป็นหนังสือชุดวัฒนธรรมท้องถิ่นที่รวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมา อีกทั้งชุมชนได้ใช้ประโยชน์ในด้านการเรียน ดังคำสัมภาษณ์ว่า “ส่งเสริมการแสดงมะโย่งก็จะเป็นที่รู้จักกันมากขึ้น ผู้คนก็จะให้ความสำคัญและความนิยมเพื่อให้ลูกหลานได้เห็น ได้เรียนรู้ และได้สัมผัสการแสดงในอดีต” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ C, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 ตุลาคม 2559) ในขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาและจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การแสดงมะโย่งให้เป็นแหล่งการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มที่มีความสนใจ และยังเป็นแหล่งศึกษารรณกรรมท้องถิ่นที่สำคัญ อีกทั้งยังเป็นการสืบสานและอนุรักษ์เอาไว้เป็นมรดกของท้องถิ่นต่อไป โดยมีการจัดทำข้อมูลในรูปแบบของวีดิทัศน์ของการแสดงมะโย่ง ขั้นตอน อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบในภาครัฐ ชุมชนและท้องถิ่นต่อไป ดังแผนภาพที่ 2 ตัวอย่างการแสดงมะโย่งจังหวัดปัตตานี ดังนี้

ภาพที่ 3

ตัวอย่างการแสดงมะโย่งจังหวัดปัตตานี

Noted. From *Traditions and culture of the villagers in the foothills: Mayong or Mar Yong*, 2016, <http://www.geocities.com>.

6. สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้ อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาการแสดงมะโย่ง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี แบ่งการอภิปรายผลออกเป็นสองส่วน ได้แก่ พัฒนาการการแสดงมะโย่งและการมีส่วนร่วม รวมถึงการสร้างองค์ความรู้เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จากผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการในการแสดงมะโย่ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Boonchanpetch (2001) ได้ศึกษานาฏศิลป์พื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้ศึกษามี 6 ประเภท คือ มะโย่ง สีละ รองเง็ง รองเง็งตันหยง ชัมเป็ง และตาระ สอดคล้องกับการศึกษาของ Wanphet (2019) ที่ศึกษาโนราแขก คณะฟองพี่น้อง จังหวัดนราธิวาส ที่ผสมผสานระหว่างพิธีกรรม ความเชื่อ นาฏศิลป์ และดนตรีเข้าด้วยกัน ในขณะที่เดียวกัน Limkamchanapong (2000) ได้ศึกษาประวัติ องค์ประกอบ วิธีการแสดง และทำรำเบิกโรงมะโย่งของดนตรีคณะศรีปัตตานี พบว่า มะโย่งเป็นละครของชาวไทยมุสลิมมีการผสมผสานพิธีกรรม ความเชื่อ นาฏศิลป์และดนตรีเข้าด้วยกัน มีพัฒนาการและปรากฏหลักฐานการแสดงครั้งแรกสมัยของราชินีฮิยา ส่วนใหญ่ใช้เพื่อความบันเทิง และมีหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนเชิญไปแสดงในเขตพื้นที่ต่างๆ แต่ในทางกลับกันก็เกิดข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการแสดงที่ขัดต่อศาสนาซึ่งมีการย้อนแย้งในความเชื่อ ในขณะที่เดียวกันก็มีพัฒนาการของการแสดงและมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น จากการศึกษาพัฒนาการของการแสดงมะโย่งของ Ruengnarong (1976) ได้กล่าวถึงพัฒนาการการแสดงที่ถูกถ่ายทอดมายังรุ่นสู่รุ่น และได้ถูกนำมาเผยแพร่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปัจจุบันกลับเริ่มลดลงตามกระแสการเข้ามาของค่านิยมสมัยใหม่ จึงได้มีการส่งเสริมให้มีการแสดงเพิ่มขึ้นโดยภาครัฐ เอกชน รวมถึงชาวบ้านในพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมให้วัฒนธรรมท้องถิ่นคงอยู่

ในส่วนของการศึกษาการมีส่วนร่วมในกระบวนการส่งเสริมและสร้างองค์ความรู้แก่ท้องถิ่น เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Culture of Pattani Province (2008) และ Prince of Songkhla University, Pattani Campus (1976) พบว่า บทบาทของมะโย่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น และยังสร้างแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงมะโย่ง (The Thai Cultural Encyclopedia Foundation of The Siam Commercial Bank, 1999) สอดคล้องกับ Traditions and culture of the villagers in the foothills: Mayong or Mar Yong (2016) ถึงแม้ปัจจุบันอาจจะได้รับความนิยมน้อยลงจึงจำเป็นต้องประยุกต์ปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลามและนำองค์ความรู้มาสร้างสำนักสาธารณะให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Puangngam (2002) กล่าวถึงการมีส่วนร่วม

ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน นอกจากนี้ยังมี Educational Standards Office, Office of Rajabhat Institutes Council, Ministry of Education, Educational Standards Office and Ministry of University Affairs (2002) ยังได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมโดยเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนสามารถเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาจะบรรลุผลมากน้อยเพียงใด การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาการแสดงมะโย่ง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี คือ การที่ทุกองคาพยพสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในท้องถิ่นเพื่อดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนผ่านสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ จำเป็นต้องมีระบบการจัดการที่ดี โดยเฉพาะการปลูกฝังเยาวชนในโรงเรียนและครู รวมถึงองค์ประกอบของชาวบ้าน ต่อมา คือ การปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัยในปัจจุบัน เช่น เนื้อเรื่อง การแสดง การแต่งกาย ระยะเวลาในการแสดง ประการสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนจากภาครัฐ ในระดับนโยบายให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็ต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนอีกทางหนึ่ง โดยมีข้อเสนอแนะ ได้แก่ ภาครัฐควรจัดเก็บรวบรวมข้อมูลของการแสดงพื้นบ้านมะโย่งในรูปแบบเอกสารที่เป็นสื่อออนไลน์เพื่อเป็นประโยชน์ในการเข้าถึงของเยาวชน และควรจัดกิจกรรมสืบสานการแสดงมะโย่งควบคู่กับชุมชนให้เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และตระหนักถึงมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น คณะกรรมการแสดงมะโย่งควรปรับปรุงยุคการแต่งกายให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ทั้งในส่วนของบทละครและการแต่งกาย เพื่อสร้างความบันเทิงให้กับผู้ที่เข้าชม

เอกสารอ้างอิง/References

- Boonchanpetch, P. (2001). *A study of folk drama of Muslim Thai in southern border provinces*. [Master's thesis]. Thaksin University. <http://hdl.handle.net/123456789/3366> (in Thai)
- Bunchu, S. (1984). *Community development: Community Study and project planning*. Thammasat University Press. (in Thai)
- Chongwutwet, N. (1984). *The participation of the people in the development*. Mahidol University Press. (in Thai)
- Culture of Pattani Province. (2008). *Cultural network and community participation in cultural management: a case study of Mayong performance in Muang district, Pattani province*. Culture of Pattani province. (in Thai)
- Educational Standards Office, Office of Rajabhat Institutes Council, Ministry of Education, Educational Standards Office and Ministry of University Affairs. (2002). *Self-Learning package:Community research study*. S.R.Printing. (in Thai)
- Kaewha, W. (2000). *The process of strengthening the community, civil society community* (4th ed.) Primary Health Development and Training Center in the Northeast in Conjunction with Network of the local health community. <https://web.codi.or.th> (in Thai)
- Kaewthep, K. (1995). *Development of community culture*. Catholic Council of Thailand for development. (in Thai)
- Kanchanaphan, A. (1996). *Thai society according to the thoughts and dreams of Ajarn Chatthip Naksupa*. The Thailand Research Fund. <http://www.shi.or.th> (in Thai)
- King Prajadhipok's Institute (2002). *Study for the development of system development Index good management*. King Prajadhipok's Institute. (in Thai)
- Kuisakhon, P. (2004). *The development of drill exercise on multiplication and division by interrating local wisdom for fifth grade students* [Master's thesis]. Silpakom University. <http://www.sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/7384/fulltext.pdf> (in Thai)
- Limkarnchanapong, A. (2000). *Makyong performance of Seri Patani Troupe*. [Master's Thesis]. Chulalongkorn University. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR). <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/6033>. (in Thai)
- Mingmaneenakin, W. (1988). *Thai rural development*. Thammasat University Press. (in Thai)
- Naksupa, C. (2002). *Thai culture and process of Thai social change*. Chulalongkorn University Press. (in Thai)

- Nilpani, C., & Thanaphongsathorn K. (1989). *Participation of citizens in rural development*. Sukhothai Thammathirat University press. (in Thai)
- Office of the National Village and Urban Community Fund, the Office of the Rajabhat Institute Council and the University Bureau. (2003). *Graduate fund thesis synthesis report graduate diploma program branches of project management and assessment office of the national village and Urban community fund*. Office of the Rajabhat Institute Council. (in Thai)
- Pattanapongsa, N. (2004). *Participation: Fundamental principles, Techniques and case studies*. Sirilak Publication. (in Thai)
- Petchkaew, C. (1991). *Habits and Personalities of Southern People That Affect the Development*. Institute for Southern Thai Studies. (in Thai)
- Prince of Songkhla University, Pattani Campus. (1976). *Mayong: culture of Muslim folk plays*. Prince of Songkhla University. (in Thai)
- Puangngam, K. (2002). *Community strengthening*. n.p. (in Thai)
- Ruengnarong, P. (1976). *Mayong: muslim folk play culture*.
<http://download.clib.psu.ac.thayong1.html>.
- Roopngam, Y. (2002). *The participation of government officials, Bureau of the Budget in bureaucratic reform* [Master's Thesis]. National Institute of Development Administration (in Thai)
- Sampetch, S. (2004). *The development of training curriculum on instructional plan relevant to local wisdom occupation for primary school teachers Samut Songkhram province* [Master's thesis]. Silpakorn University.
<http://202.28.75.7/xmlui/bitstream/handle/123456789/6811/fulltext.pdf> (in Thai)
- Santasombat, Y. (1996). *Tha Kwian: Introductory articles on adaptation of Thai farmers community amid the siege of industrial culture*. Kobfai Publishing House. (in Thai)
- Setso, R. (1985). *Rural sociology*. Thai Wattana Panit. (in Thai)
- Sriaraya, Y. (2005). *East folk wisdom in globalization struggle*. Institution of Witheetat. (in Thai)
- Srisantisuk, S. (1991). *Community sociology: Principles of education analyze and practice the community* [Master's thesis]. KhonKaen University. (in Thai)

The Thai Cultural Encyclopedia Foundation of The Siam Commercial Bank. (1999). *The Southern Thai Cultural Encyclopedia, Volume 12, Phagavata – Mueang Phra Wiang*. The Thai Cultural Encyclopedia Foundation of The Siam Commercial Bank. (in Thai)

Traditions and culture of the villagers in the foothills: Mayong or Mar Yong. (2016).
<http://www.geocities.com>. (in Thai)

Walaisathien, P., Phamahasuthit, O., Wiset, S., Benchasap, C., & Hasanari, C. (2000).
Process of development and techniques. The Thailand Research Fund. (in Thai)

Wallipodom, S. (1995). *The Analyst for Changing Thai social direction*. Ming Muang Press.
(in Thai)

Wanphet, A. (2019). Nora Kaek of Pong Pee Nong Troupe in Narathiwat Province. *Journal of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University, 11(1)*, 1-27. (in Thai)

Wasi, P. (1998). *National strategy for economic strength society and culture, Special lecture of Puay Ungphakorn*. Economics at Thammasat University (in Thai)